

La formació i la sensibilització del personal de les administracions públiques competents en el desplegament de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTTBI-fòbia

Resum

Arran de l'entrada en vigor de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTTBI-fòbia, el personal de les administracions públiques de les Illes Balears cal que disposi de les eines necessàries per detectar qualsevol discriminació directa o indirecta que hagin patit, estiguin en risc de patir o pateixin les lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTTBI), atès que té el deure d'intervenció. Durant el primer any d'entrada en vigor s'han desplegat mesures per impulsar aquesta Llei i s'ha iniciat una tasca de coordinació intrainstitucional i interinstitucional, amb l'objectiu de crear sinergies per poder donar una resposta eficaç a les necessitats que ens planteja la diversitat sexual i de gènere a la nostra comunitat autònoma.

Paraules clau

LGTTBIQ+, diversitat sexual, identitat de gènere, formació i sensibilització, Llei drets LGTTBI

Autores

Lena Castells Torrens

Sobre EBAP Occasional Paper

EBAP Occasional Paper és una publicació de divulgació tècnica científica que edita l'Escola Balear d'Administració Pública en el marc de les seves competències. Com és habitual en aquest tipus de publicacions no té periodicitat, ni extensió o format reglats, els /les autors /es de cada un dels treballs són els únics responsables del seu contingut, i la seva reproducció està subjecta només a la menció del seu origen i autors / es .

La formació i la sensibilització del personal de les administracions públiques competents en el desplegament de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTTBI-fòbia.

Antecedents

Hi ha lleis que avancen gràcies a l'empenta d'una ciutadania que pren consciència dels seus no-drets, i que decideix organitzar-se per reivindicar-los. El cas de la defensa del dret a viure lliurement l'orientació sexual i la identitat de gènere sense haver de patir discriminació, rebuig o violència n'és un exemple paradigmàtic. Devem al moviment de lesbianes, gais, trans*¹, bisexuals i intersexuals (LGTBI) haver instat els grups parlamentaris a elaborar, debatre, consensuar i finalment aprovar una llei que neix amb l'objectiu de garantir el respecte a la pluralitat d'identitats i per erradicar

¹ L'asterisc inclou transsexuals, transgènere, persones trans no-binàries i qualsevol persona amb una identitat de gènere diversa, en contraposició amb les persones cissexuals, que són les que estan d'acord amb el gènere que se'ls va assignar en néixer

qualsevol discriminació cap a persones LGTTBIQ+² per raó de la seva orientació

sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

És un orgull poder dir que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears és una de les comunitats que ha legislat per protegir els drets de les persones LGTTBIQ+ i per erradicar l'LGTTBI-fòbia. El Parlament de les Illes Balears ho va fer un dia simbòlic per al col·lectiu LGTTBI: el 17 de maig, dia internacional contra l'homofòbia i la transfòbia³. Disposam, doncs, de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTTBI-fòbia, que va entrar en vigor el 3 de juny de 2016.

El motiu perquè dia 17 de maig és un dia emblemàtic per al col·lectiu LGTTBIQ+ és que en aquesta data de l'any 1990 l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va eliminar l'homosexualitat de la llista de malalties mentals. Va ser un avanç, encara que insuficient. Avui en dia, aquesta organització ha anunciat que en la propera actualització de la Classificació internacional de malalties, que es publicarà el 2018, la transsexualitat passarà de formar part del capítol dedicat a "trastorn de la personalitat i el

² Encara que la Llei 8/2016 utilitzi el terme LGTTBI, en aquest article s'ha volgut incorporar la inicial "Q" de "Queer" i el signe "+" per afegir altres identitats que surten de l'heteronormativitat i per indicar la pluralitat que existeix dins del col·lectiu.

³ També s'utilitza el terme LGTTBI fòbia, per visibilitzar la fòbia a la resta d'identitats i/o orientacions: lesbiana, bisexual i intersexual.

comportament" i subcapítol "trastorn de la identitat de gènere" a denominar-se "incongruència de gènere" i formar part de la llista de "condicions relatives a la salut sexual". Continua essent una passa poc valenta en el camí cap a la despatologització si tenim en compte que les persones trans s'enfronten diàriament a l'estigmatització i algunes viuen situacions d'exclusió social.

Realment era necessària una llei que protegís els drets de les persones LGTBIQ+?

Segons l'Associació Internacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Trans i Intersex (ILGA)⁴, ser homosexual o lesbiana està criminalitzat en 72 estats i es castiga amb pena de mort en 8 (o en alguna part d'aquests)⁵.

(veure el mapa del final de l'article)

Hi ha persones que diàriament poden estar patint, haver patit o estar en risc de patir situacions de discriminació, rebuig o violència perquè no encaixen amb els esquemes de gènere hegemònics socialment acceptats. Persones que tenen una orientació sexual o una identitat de gènere no normatives que desafien el model cisheteropatriarcal (en el qual prevalen les persones cissexuals sobre les trans* i les persones heterosexuals sobre

les de la resta d'orientacions sexuals). Les lleis han de ser instruments que garanteixin els drets per eliminar desigualtats i, una vegada en vigor, han de comptar amb els recursos i els esforços suficients per aconseguir que es compleixin.

La Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI-fòbia

La Llei 8/2016 preveu la creació d'un òrgan de coordinació de les polítiques LGTBI, adscrit a la conselleria competent en matèria d'igualtat, amb funcions de coordinació i execució de les polítiques LGTBI. La Direcció General de Coordinació de la Conselleria de Presidència és la que assumeix la competència en la coordinació d'aquestes polítiques que, per primera vegada, entren en les agendes de les administracions públiques de la mà d'una llei que, com hem vist, emana del Parlament amb el repte de desplegar mesures per fer-la efectiva.

Accions iniciades dins el primer any des de l'aprovació de la llei i fites aconseguides

Una de les primeres mesures que s'ha desenvolupat té a veure amb la regulació del Consell d'LGTBI de les Illes Balears com a espai de participació ciutadana superior en matèria de drets i deures de les persones LGTBI i com a òrgan consultiu de les administracions balears que incideixen en aquest àmbit. Aquest òrgan es crea en

⁴ Aquesta federació mundial (ILGA, per les sigles en anglès) disposa de 1.200 organitzacions membres de 132 països diferents que lluiten pel reconeixement dels drets de les persones LGTBI. És present en els països de l'Amèrica del Nord i en alguns de l'Amèrica del Sud, Austràlia i la major part d'Europa.

⁵ Segons el darrer informe, "Homofobia de Estado", de l'ILGA. Vegeu-ne la referència a la bibliografia.

l'article 7 de la Llei 8/2016 i el desplegament normatiu s'ha fet mitjançant el Decret 9/2017, de 24 de febrer, de regulació del Consell de Lesbianes, Gais, Trans*, Bisexuals i Intersexuals de les Illes Balears. Dia 22 de maig es va constituir aquest Consell d'LGITBI i s'ha dissenyat el full de ruta per continuar amb el desenvolupament que marca el Decret.

En l'àmbit educatiu s'ha elaborat i s'ha posat en marxa un protocol de detecció, comunicació i actuacions per a alumnes transsexuals i transgènere en els centres educatius de les Illes Balears impulsat per l'Institut per a la Convivència i l'Èxit Escolar (Convivèxit) de la Direcció General d'Innovació i Comunitat Educativa de la Conselleria d'Educació i Universitat, que es va fer públic el novembre de 2016. Fins ara, aquest protocol ja s'ha posat en marxa en 15 centres educatius.

La Universitat de les Illes Balears ha posat a l'abast de les persones trans* de la comunitat universitària un formulari de sol·licitud perquè puguin accedir a canviar el nom en tots els documents d'exposició pública de la UIB (llistes d'alumnes, correus electrònics, etc.) per adaptar-lo a la identitat de gènere sentida. Segons dades que ens ha facilitat el Servei de Gestió Acadèmica de la UIB, hi ha una dona trans* i un home trans* que han sol·licitat aquest canvi per adaptar-lo al gènere sentit.

Un altre instrument que s'ha posat en marxa és la Comissió sobre la transició de gènere de les persones trans* a l'àmbit de la salut. En aquesta Comissió hi participen, a més de professionals de l'Hospital Son Espases (endocrinologia, pediatria i psicologia de la salut), representants de l'IBSalut i de les entitats que treballen amb el col·lectiu de persones i famílies LGITBI: Ben Amics, Associació LGITBI de les Illes Balears, Balears Chrysalis, Associació de Famílies de Menors Transsexuals i Metges del Món.

Ja s'han assolit diversos dels objectius plantejats inicialment, com ara que les persones trans* adultes i menors d'edat puguin accedir a canviar el nom a la targeta sanitària per adequar-lo al seu gènere sentit, sense que hi hagi cap diagnòstic de disfòria de gènere. L'IBSalut ja ha rebut 33 sol·licituds, de les quals 29 ja han estat valorades i concedides.

Prenent de model altres comunitats autònomes pioneres caminam cap a un sistema d'atenció no patologitzador que acompanyi la salut de les persones trans* des d'una atenció biopsicosocial. La despatologització de la transsexualitat passa per oferir una atenció a tots els àmbits, i de manera específica a l'àmbit de la salut, des de la perspectiva del dret a l'autodeterminació de gènere, tant de les persones adultes com de menors d'edat, i acompanyar les seves decisions des d'una actitud trans* positiva.

Per donar resposta a aquest nou repte i a aquest canvi de paradigma, des de gener de 2017 a l'Hospital de Son Espases hi ha dues unitats d'identitat de gènere (UDIG), una d'infantil i adolescent, que atén persones menors de 18 anys, i una per a persones adultes. Aquestes unitats funcionen amb un professional de l'àmbit de la psicologia clínica amb experiència en l'atenció a persones i famílies que volen iniciar una transició cap a la identitat de gènere sentida. Des de l'entrada en vigor de la Llei 8/2016, les persones transsexuals s'han de poder acollir als drets sense que calgui cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic (article 22 B 4).

Pla Estratègic de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere —cap a la igualtat de tracte i no-discriminació de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals (LGTBI)— 2017-2019*

Aquest Pla ha comptat, des que es va començar a redactar, amb les aportacions de les entitats que treballen a favor de les persones LGTBI, sobretot per conèixer les principals demandes que han fet les persones LGTBI i les seves necessitats, atès que encara no hi ha en l'àmbit de la nostra comunitat autònoma dades estadístiques oficials en diversitat sexual i de gènere.

El Pla preveu 5 eixos estratègics i està dissenyat amb enfocament de gènere; per això, incorpora 17 mesures que estan incloses en les mesures contra les violències

masclistes de l'Institut Balear de la Dona 2017-2020:

Eix 1. Coordinació interinstitucional i participació amb les entitats que treballen a favor de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI).

Eix 2. Atenció a les necessitats de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI) i de les seves famílies.

Eix 3. Coneixement, sensibilització i formació envers la diversitat sexual i de gènere.

Eix 4. Prevenció i actuació en casos d'LGTBI-fòbia.

Eix 5. Mesures complementàries: instrumentals i transversals.

Articles de la Llei 8/2016 que afecten la formació i la sensibilització de professionals de les administracions públiques

L'article 10 de la Llei 8/2016 estableix que "les administracions públiques de les Illes Balears han de garantir la formació i la sensibilització adequada dels professionals i de les professionals que realitzen tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació en els àmbits laboral, de l'educació, de la salut, dels serveis socials, de la justícia i els cossos de seguretat, de l'esport i el lleure i de la comunicació".

Es tracta de sensibilitzar-se i formar-se en diversitat sexual i de gènere, i la Llei afegeix explícitament que els i les professionals del Servei d'Atenció Integral que preveu l'article 9 hauran de rebre formació, en cas que no la

tenguin, en matèria d'igualtat, no-discriminació i drets civils (article 9.3).

Hem incorporat aquests articles al Pla Estratègic per aconseguir-los. És important complementar la sensibilització amb la difusió dels drets que la Llei 8/2016 atorga a persones LGTBI, per fomentar que coneguin els drets, no tan sols les persones LGTBI, sinó, per extensió, tota la ciutadania.

Hi ha un article molt important que complementa la necessitat de formació i sensibilització; l'article 11, sobre el deure d'intervenció: "els i les professionals a què fa referència l'article 10, si tenen coneixement d'una situació de risc o tenen una sospita fonamentada de discriminació o violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, tenen el deure de comunicar-ho als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent". Aquí ja entrem en l'àmbit de la intervenció professional.

Reptes pendents d'assolir pels serveis públics en l'atenció a la diversitat sexual i de gènere

Legitimar les persones LGTBI com a subjectes de drets amb veu pròpia.

Tenir present la diversitat com una realitat propera, no com quelcom llunyà i estrany, i incorporar-nos a nosaltres dins aquesta realitat polièdrica.

Revisar els estereotips i prejudicis que es poden crear a priori i que dificulten tenir una visió real sobre el col·lectiu LGTBI: la pluralitat i la individualitat són complementàries.

Construir un discurs respectuós envers la diversitat sexual i de gènere i difondre'l en l'entorn professional i personal.

Incorporar la mirada interseccional en els nostres diagnòstics i intervencions, per detectar situacions de discriminació múltiple segons l'ètnia, la diversitat funcional, l'edat, el gènere, etc.

Avançar cap a un bon tracte i cap a la no-discriminació i generar bones pràctiques professionals que puguin ser replicades en altres indrets o en altres àmbits dels serveis públics.

Atendre de manera personalitzada cada cas concret, tenint en compte cada trajectòria vital i el suport de què es disposa.

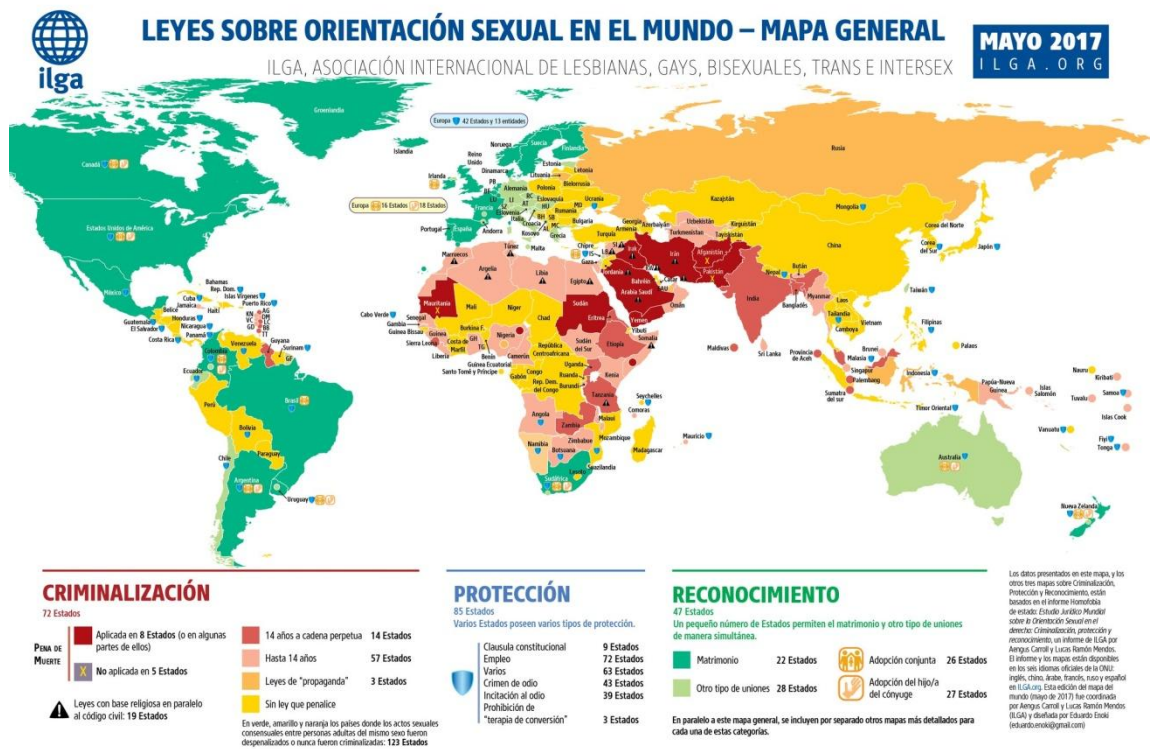
Evitar actuacions d'LGTBI-fòbia institucional per no perllongar situacions que són discriminatòries cap a les persones LGTBIQ+.

Tenir en compte els biaixos de gènere que poden interactuar i que poden invisibilitzar o discriminar les dones transsexuals, bisexuals i lesbianes.

Crear espais de treball LGTBI positius perquè a les escoles, als centres de salut i a qualsevol servei públic es garanteixi el tracte respectuós a la diversitat sexual i de gènere.

Fer un treball en xarxa intrainstitucional i interinstitucional que serveixi com a mecanisme de suport i de coordinació eficaç per oferir un abordatge holístic en les nostres intervencions.

Per tant, el col·lectiu LGTTBIQ+, que fins ara ha comptat amb les entitats que defensen els seus drets com a referència per cobrir les seves necessitats d'informació i d'atenció, ha de poder accedir als serveis públics d'atenció arreu de la comunitat autònoma —sense que això suposi deixar de tenir les entitats com a elements referencials de participació i activisme.

Conclusions

Els professionals i les professionals de les administracions públiques s'han de preparar per atendre la diversitat sexual i de gènere, no només conceptualment sinó, amb més importància si cal, actitudinalment. L'objectiu comú és conèixer els drets que la Llei 8/2016 atorga a lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals, complir-los, fer-los complir i reconèixer que aquestes persones —amb una orientació sexual i/o identitat de gènere no normatives— són subjectes polítics de drets, així com interlocutores directes amb les administracions públiques a l'hora de reclamar uns serveis públics LGTBIQ+ positius.

Bibliografia

Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI-fòbia

(BOIB núm. 69, de 2 de juny).
<<http://tinyurl.com/ybbdeyuf>>

Decret 9/2017, de 24 de febrer, de regulació del Consell de Lesbianes, Gais, Trans, Bisexuals i Intersexuals de les Illes Balears: (BOIB núm. 24, de 25 de febrer).
<<http://tinyurl.com/y7khne4a>>

Pla Estratègic de Coordinació i Atenció a la Diversitat Sexual i de Gènere —cap a la igualtat de tracte i no-discriminació de lesbianes, gais, trans*, bisexuals i intersexuals (LGTBI)— 2017-2019. Direcció General de Coordinació. Conselleria de Presidència.

Fumero, Kika; Moreno Llana, Marian; Ruiz Repullo, Carmen. Escuelas libres de Violencias Machistas. Edicions UIB. Col·lecció Estudis de Violència de Gènere, 5, desembre de 2016.

Internacional de Lesbianas, Gays, Bisexuales, Trans e Intersex (ILGA): Carroll, A.; Mendos, L. R. "Homofobia de Estado 2017: estudio jurídico mundial sobre la orientación sexual en el derecho: criminalización, protección y reconocimiento" (Ginebra: ILGA, mayo de 2017). <<http://tinyurl.com/y87ujdoq>>

Linkoteca

La OMS dejará de considerar la transexualidad un trastorno, pero pasará a llamarla "incongruencia de género".
<<http://tinyurl.com/y7jv3ed8>>